

Utazások a válság után – az európai turizmus alakulása 2008 és 2013 között –

Az Európai Utazási Bizottság negyedéves jelentései alapján összeállította a Magyar Turizmus Zrt.

A 2008-ban kezdődött gazdasági válság, a 2010 áprilisában bekövetkezett izlandi vulkánkitörés és a 2011. márciusi földrengés Japánban a világ turizmusát is jelentősen befolyásolta. A turizmus teljesítményének rövidebb időszakot felölelő, naprakész információkkal alátámasztott vizsgálatát támogató az Európai Utazási Bizottság (European Travel Commission, ETC) 2009-től kezdődően negyedévente publikálja az európai turizmus alakulására vonatkozó „European Tourism – Trends & Prospects” című tanulmányát. Az összefoglalók részletes képet adnak Európa turizmusáról, a legfontosabb küldőpiacokon megfigyelhető tendenciákról és az egyes desztinációk teljesítményéről. Az ingyenesen elérhető elemzések fontos értéke, hogy makrogazdasági kitekintés, valamint a légi közlekedés és a szállodaiipar főbb mutatóinak bemutatása teszi teljessé.

Kulcsszavak: európai turizmus, küldőpiacok, vendégforgalom, válság, trend.

Bevezetés

A 2008-ban kezdődött gazdasági válság a turisztikai szektort is jelentősen befolyásolta. Az **Európai Utazási Bizottság (European Travel Commission – ETC)** 2009-ben indította el az európai turizmus alakulását rövid távon vizsgáló „European Tourism – Trends & Prospects” című tanulmány sorozatot, amely negyedéves rendszerességgel ismerteti a kontinens főbb turisztikai mutatóit, egyúttal előrejelzést ad a következő időszakokra. Az elmúlt néhány év során ezek a tanulmányok új piaci információkkal bővültek, amelynek eredményeként a turizmusban érintett döntéshozók, piaci szereplők mindennapi tájékozódását naprakész, átfogó információkkal támogatják.

Jelen tanulmány célja, hogy a 2009 (2009. első negyedévtől kezdődően) és 2013 (2013. második negyedévvél bezárólag) közötti negyedéves jelentések segítségével bepillantást adjon az európai turizmusnak a válságot követő években elért teljesítményébe, az elmúlt éveket jellemző változásokba.

1. Módszertan

Az ETC Kutatói Munkacsoportjának (Market Intelligence Group, amelyben a Magyar Turizmus Zrt. Kutatási Irodája is képviselteti magát) megbízásából a Tourism Economics (az Oxford Economics leányvállalata) negyedévente készíti el elemzését az európai turizmus helyzetéről és kilátásairól. A tanulmány a Kutatói Munkacsoport adatai – amelyek ingyenesen elérhetők a **TourMIS-adatbázisban** (www.tourmis.info) – mellett számos egyéb forrásra is támaszkodik, így a **Turisztikai Világszervezet (UNWTO)**, az **STR Global**, a **Nemzetközi Valutaalap (IMF)**, a **Nemzetközi**

Légi Szállítási Szövetség (IATA), az **Association of European Airlines (AEA)**, az **Eurostat**, valamint a **Tourism Economics Tourism Decision Metrics (TDM)** adataira. A független elemzés nem szükségszerűen azonos az ETC és tagsága álláspontjaival, várakozásaival.

Az európai turizmus alakulásáról naprakész információkkal szolgáló tanulmányt a gazdasági válság „hívta életre”, ám a turisztikai szakma pozitív visszajelzései, a döntéshozók részéről jelentkező igény a folytatásra ösztönözték az ETC-t. Ennek köszönhetően a legfrissebb piaci információkat tartalmazó tanulmány mind a mai napig fontos szerepet tölt be a szakemberek tájékozódásában. Az egyes jelentések tartalma folyamatosan bővül, fejlődik – természetesen szem előtt tartva egyfajta következetességet, ami a turizmus hosszabb távú vizsgálatát is lehetővé teszi. A UNWTO iránymutatását követő országbesorolások mellett ma már a hazánkat is magában foglaló „Kelet-Európa és Baltikum” kategória is helyet kapott, ami Magyarország számára értékes információkkal szolgál. Szintén az újítások közé sorolható, hogy 2012-ben indult a fő küldőpiacokról szóló egy-egy oldalas, a legfontosabb piaci információkat tömörítő összefoglaló.

2. Makrogazdasági környezet

Ahogy arra már a 2009. évi makrogazdasági elemzések rávilágítanak, a 2008-ban kirobbant gazdasági válság hatásai – ezzel párhuzamosan az erre adott válaszok – országonként eltérőek, és az egy-egy negyedévben tapasztalt gazdasági növekedés igen törekenynek bizonyulhat. A visszaesés egyik fő veszélye a foglalkoztatás csökkenése, mivel az közvetlenül is kihat a turizmus alakulására: a válság következtében jelentősen nőtt a munkanélküliség (2009-ben az eurózáonban elérte a 10%-ot). A lakossági fogyasztás a bizonytalanság miatt a gazdaság eseti jó eredményei ellenére sem emelkedett.

Reál-GDP-növekedés, előrejelzés (%)

Terület/ország	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Eurózóna	1,5	-0,5	-0,6	1,0	1,4	1,5
Németország	3,1	0,9	0,5	1,6	1,7	1,6
Franciaország	1,7	0,0	-0,3	0,9	1,2	1,3
Olaszország	0,5	-2,4	-1,9	0,3	1,2	1,4
Egyesült Királyság	1,0	0,3	0,7	1,9	2,4	2,8
EU 27	1,6	-0,3	-0,2	1,3	1,8	1,9
USA	1,8	2,2	2,2	3,0	3,2	3,2
Kanada	2,6	1,8	1,7	2,5	2,8	2,7
Japán	-0,5	2,0	1,0	2,5	2,3	0,5
Kína	9,3	7,8	8,2	8,5	8,2	8,0
India	7,5	5,0	5,2	7,2	7,7	7,6
Világ összesen	2,9	2,3	2,3	3,3	3,6	3,5

Megjegyzés: A korábbi (2008–2010. évi) adatok visszamenőleg is módosításra kerültek, a legfrissebb elérhető elemzésben található adatok tekinthetők aktuálisnak.

Forrás: ETC Q2/2013

A világgazdaság fellendülése 2009 harmadik negyedévében már evidenssé vált, 2009 végére szélesebb körben megfigyelhető volt a válságból való kilábalás, bár a területi egyenlőtlenségek jelentősek, például Európában lassabb javulás tapasztalható.

2010-ben Európa gazdasága újabb kihívások előtt állt. Bár a gyenge euróárfolyam a gazdaságra negatív hatással volt, az Európába irányuló utazásokat pozitívan befolyásolta. Ezzel egyidejűleg az eurózonában élők számára kevésbé voltak vonzóak a zónán kívüli utazások. Az eurózóna 2011. évi újabb válsága komoly gondokat okozott például Görögország, Írország, Portugália, Spanyolország és Olaszország számára, ami a kontinens egészét – és ezáltal a világgazdaságot – is befolyásolta.

A 2012. év eleji makrogazdasági elemzés kiemeli, hogy a nemzetközi gazdaság növekedését a kormányzati megszorító intézkedések, a vállalatok óvatossága és a magas kiskereskedelmi árak visszafogják, az eurózonán pedig enyhe recesszió fenyegeti. A 2012. évi főszezoni időszakban a nemzetközi gazdasági növekedést visszafogó tényezők a turisztikai keresletet számottevően nem csökkentették.

A 2013. évi kilátások e tanulmány sorozat szerint is már jóval optimistábbak, a prosperáló turizmus hozzájárulhat az európai gazdaság fejlődéséhez és további munkahelyek teremtéséhez Európában és világszerte egyaránt (1. táblázat).

3. Légi közlekedés

A több mint egy évig tartó visszaesést követően a nemzetközi légi forgalom világszinten már 2009 szeptemberében pozitív eredményeket mondhatott magáénak, az európai légi forgalom esetében 2009. november végéig

kellett várni a növekedésre. A diszkont-légitársaságok továbbra is jelentős nyomást gyakorolnak a hagyományos légitársaságokra, a visszaesés hátterében elsősorban a prémium osztályok és a tengerentúli járatok forgalmában bekövetkezett csökkenést fontos megemlíteni (aminek hátterében szükséges kiemelni, hogy az európaiak kevesebbet utaznak az amerikai kontinensre).

2010 áprilisában az izlandi vulkánkitörés az európai légi forgalom legnagyobb „katasztrófáját” okozta: több mint százezer járatot töröltek, ami hatmillió utast érintett. Ennek ellenére a nemzetközi légi forgalmat pozitív eredmények jellemezték az érintett években. A IATA adatai szerint 2011-ben az RPK (utaskilométer)-mutató világszinten 6,9%-os, 2012-ben 6,0%-os növekedést mutatott. Európában 7,7% (2011), illetve 3,7%-os (2012) bővülés volt tapasztalható. Az AEA adatai szerint az európai járatok load factor mutatója 2012-ben rekordmagasságokba emelkedett, 2013 első hónapjaiban pedig tovább javult, mivel a kapacitások növekedése nem követte teljes mértékben a kereslet bővülését. Az Európa és Ázsia, illetve az Európa és Amerika közti légi forgalom gyorsabb ütemben növekszik, mint az Európán belüli forgalom, de arányaiban a legnagyobb szerepet továbbra is az utóbbi játssza.

4. Szállodaipar¹

A gazdasági válság a szállodaiparban is erőteljesen éreztette hatását: 2008 novemberében a szállodaipar elmúlt évtizedének egyik legrosszabb hónapja volt.

¹ Az STR a szállodaipari mutatókat folyamatosan aktualizálja, ami az adatok visszamenőleges felülvizsgálatát is jelenti. Az ETC tanulmányában szereplő mutatók másutt nem publikálhatók, ezért jelen cikkben csak szöveges értékelés szerepel.

A főbb tengerentúli piacok kiutazó turizmusa

Küldőpiac	Kiutazó turisták száma (millió fő, 2012)	Európa részese- dése a kiutazó turizmusból (%, 2012)	A Közép- és Kelet-Európába érkező turisták száma (ezer fő, 2012)	Közép- és Kelet-Európa részese- désének változása a kiutazó turizmusból (százalékpont, 2012/2002)	A Közép- és Kelet-Európába irányuló utazások száma 2017-ben (turisták száma, ezer)*
Amerikai Egyesült Államok	81,4	43,7	2200	+1,9	4000
Argentína	7,3	35,6	63	+0,9	117
Brazília	8,7	51,8	210	+2,3	321
Egyesült Arab Emírségek	2,9	56,7	12	-0,3	16
India	10,3	16,3	173	+0,2	350
Japán	23,8	33,2	626	+2,8	821
Kanada	34,2	39,0	400	+1,5	500
Kína	46,8	36,7	1400	-8,6	2400
Mexikó	16,5	56,7	98	+4,2	133
Oroszország	35,7	78,5	16 500	-14,1	20 900

*Megjegyzés: előrejelzés.

Forrás: ETC Q2/2013

A csökkenés elsősorban – az üzleti utazások során népszerű – magasabb kategóriájú szállodákban volt megfigyelhető. A szabadidős utazások esetében a válság a második, harmadik utazásokat befolyásolta alapvetően. Összességében 2008-ban az európai szállodai paraszteszt (a RevPAR-mutató alapján számolva) könyvelt el. 2009-ben ezt újabb csökkenés követte, a növekedés csak ezután kezdődött ismét. 2011-ben a szállodák is jó eredményeket értek el: az STR Global European Hotel Review adatai szerint az átlagos foglaltság és a RevPAR egyaránt nőtt az előző évhez képest. A foglaltság lassabb ütemű növekedése ugyanakkor azt jelzi, hogy a belföldi kereslet alakulása elmaradt a nemzetközi mögött. 2012-ben az európai szállodák ismét a RevPAR-mutató növekedését regisztrálták.

5. Európa beutazó turizmusa

A gazdasági válság a világ és Európa turizmusának fejlődését egyaránt visszavetette. A turizmus ugyanakkor újra bizonyította, hogy nagymértékben ellenáll a válság hatásának: az utazás egyre inkább a mindennapi élet fontos része, az ágazat a külső negatív tényezők ellenére ismét növekedésnek indult, amit az átmenetileg gyengülő kereslet következtében csökkenő árak is segítettek. A UNWTO adatai szerint 2008-ban Európa turizmusa – a nemzetközi turistaérkezések alapján – a 2007. évhez képest kismértékben nőtt. A válság 2009-ben jelentősen éreztette hatását, ekkor csökkenés volt megfigyelhető, ezt követően azonban minden évben bővült a kontinens turizmusa.

Ennek eredményeként 2012-ben nem csupán a világ nemzetközi turizmusa lépte át a бүvös egymilliárdos turistaérkezés határát, de Európában is rekordszámú (534 millió) nemzetközi utazót regisztráltak.

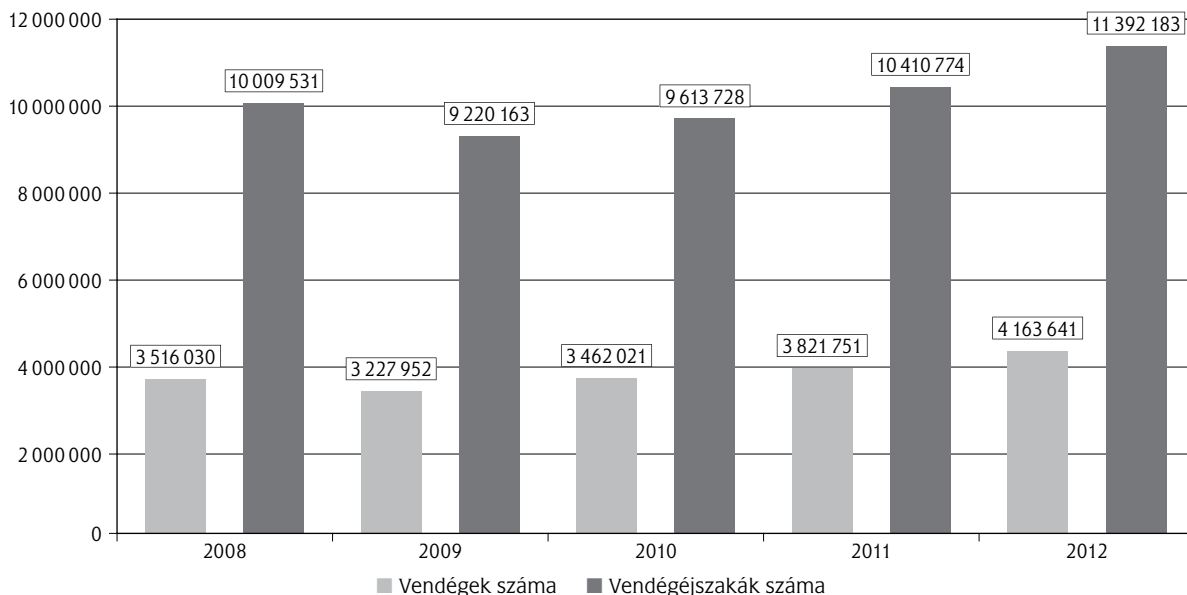
Az adatok mögött természetesen az egyes desztinációk eltérő teljesítményei húzódnak meg. Míg 2008-ban az országok vendégforgalmának alakulása változatos képet mutatott – de már sok helyütt csökkenés volt tapasztalható –, 2009-re egyértelművé vált a válság hatása: ekkor csak néhány ország (Svédország és Szerbia) számolt be a külföldi vendégéjszakák számának növekedéséről. 2010-ben már a legtöbb desztinációban újra emelkedett a beutazóforgalom. A kedvező folyamatok 2011-ben szinte valamennyi desztinációban éreztették hatásukat, az év utolsó hónapjaiban – a magas bázisértékek miatt – azonban lassult a növekedés. 2012-ben a legtöbb európai desztinációt ismét bővülés jellemezte, ami 2013-ban – bár lassuló ütemben – tovább folytatódott.

5.1. FŐBB DESZTINÁCIÓK

A tanulmány készítésekor rendelkezésre álló legfrissebb adatok² szerint 2013 a legtöbb európai ország számára pozitív eredményeket hoz. Az egyes desztinációkat tekintve a legnagyobb mértékű növekedés Horvátországot, Izlandot, Lettországot, Máltát és Szlovákiát jellemzi.

² Itt hívjuk fel a figyelmet arra, hogy a mindenkor legfrissebb vendégforgalmi adatok (abszolút érték és változás) a [TourMIS-adatbázisban \(www.tourmis.info\)](http://www.tourmis.info) található meg.

A magyarországi kereskedelmi szálláshelyek külföldi vendégforgalma, 2008–2012

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal

A külföldi vendégéjszakák visszaeséséről 2013 első hónapjaiban Ciprus számolt be, de kismértékű csökkenés volt tapasztalható Dániában, Észtországban, Finnországban, Szlovákiában, Szlovéniában és Svédországban is.

5.2. FŐBB TENGERENTÚLI KÜLDŐPIACOK

2012-től kezdődően a negyedéves elemzésekben egy-egy oldal terjedelemben helyet kaptak a kiválasztott, az európai turizmusban meghatározó szerepet játszó tengerentúli küldőterületekre vonatkozó becslések, illetve előrejelzések.³ A vizsgált országok: az Amerikai Egyesült Államok, Argentína, Brazília, az Egyesült Arab Emírségek, India, Japán, Kanada, Kína, Mexikó és Oroszország⁴. A 2. táblázatban a cikk írásakor rendelkezésre álló legfrissebb, 2013 második negyedévében megjelent tanulmány alapján mutatjuk be a legfontosabb küldőterületek kiutazó turizmusát, különös tekintettel az Európába és a – Magyarországot magában foglaló – Közép- és Kelet-Európába irányuló utazások volumenére és részesedésére.

Összefoglalóan elmondható, hogy ezek a fontos küldőterületek az elmúlt években – és várhatóan a jövőben is – a nemzetközi turizmus „motorjai”, kiemelkedő szereplői lesznek. Az Amerikai Egyesült Államok, Japán és Kanada tekinthetők a legérettebb küldőpiacoknak, esetükben a kiutazó turizmus mérsékelt bővülése volt

³ Az előrejelzéseket évente háromszor frissítik.

⁴ Oroszország – bár Európa része – az európai országok számára fontos küldőpiac, az ETC külön is vizsgálja a tengerentúli küldőterületek mellett.

tapasztalható az elmúlt években. Közép- és Kelet-Európa Brazília, Kína és Oroszország tekintetében a jövőben a vendégforgalom növekedésével egyidejűleg a piaci pozíció gyengülésére (a piaci részesedés csökkenésére) számíthat. A többi küldőpiac esetében a Közép- és Kelet-Európa régió a várakozások szerint nem csupán a volumen, de a részesedés bővülésével is számolhat.

6. Magyarország beutazó turizmusának alakulása⁵

Az európai turizmus alakulásának vizsgálatát, hazánkban a világ turizmusában elfoglalt helyének értelmezését jól kiegészítik a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) által gyűjtött és publikált vendégforgalmi adatok. A KSH adatai szerint a magyarországi kereskedelmi szálláshelyeken 2012-ben 4,2 millió külföldi vendéget és 11,4 millió külföldi vendégéjszakát regisztráltak, ami a második rekordévnek tekinthető. A fent bemutatott nemzetközi tendenciákkal párhuzamosan a magyarországi beutazó turizmust 2009-ben jelentős visszaesés jellemezte, ezt követően folyamatos bővülés volt tapasztalható. A külföldi vendégek és vendégéjszakák száma 2011-ben lépte át a 2008. évben regisztráltat (1. ábra).

A kereskedelmi szálláshelyeken regisztrált vendégéjszakák száma alapján jól látható, hogy Magyarország

⁵ Az ETC negyedéves jelentése nem közöl Magyarországra vonatkozóan részletes adatokat, de fontosnak tartottuk a cikkben röviden kitérni a hazai turizmusnak a Központi Statisztikai Hivatal adatain alapuló eredményeire.

Magyarország 10 legfontosabb küldőpiaca
(a kereskedelmi szálláshelyeken regisztrált vendégéjszakák száma, ezer éjszaka)

Rangsor	2008	2009	2010	2011	2012
1.	Németország (2356,0)	Németország (2155,7)	Németország (2103,0)	Németország (2082,7)	Németország (2146,5)
2.	Ausztria (690,1)	Ausztria (734,2)	Ausztria (755,6)	Ausztria (809,5)	Ausztria (804,3)
3.	Egyesült Királyság (627,1)	Egyesült Királyság (501,5)	Egyesült Királyság (509,7)	Egyesült Királyság (539,0)	Olaszország (624,5)
4.	USA (479,6)	Olaszország (463,9)	Olaszország (497,8)	Olaszország (528,8)	Oroszország (614,1)
5.	Olaszország (447,6)	Lengyelország (393,4)	Csehország (436,1)	Csehország (514,0)	Egyesült Királyság (608,1)
6.	Románia (430,5)	Csehország (385,3)	USA (418,3)	Oroszország (462,0)	Csehország (538,6)
7.	Lengyelország (422,0)	Románia (369,8)	Lengyelország (393,5)	USA (449,9)	Lengyelország (485,1)
8.	Spanyolország (356,6)	USA (368,6)	Oroszország (374,0)	Lengyelország (448,1)	Hollandia (459,5)
9.	Hollandia (355,6)	Franciaország (355,9)	Románia (370,0)	Románia (415,5)	USA (450,6)
10.	Franciaország (335,8)	Hollandia (324,5)	Franciaország (364,1)	Franciaország (387,0)	Románia (419,0)

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal

turizmusában az európai küldőpiacok töltik be a legfontosabb szerepet. Az elmúlt néhány évben azonban jelentős változások is megfigyelhetők: Csehország és Oroszország több helyezést előrelépett a legnagyobb küldőterületek rangsorában.

Az ETC negyedéves jelentésében szereplő tengerentúli küldőországok közül az Amerikai Egyesült Államok található meg az első tízben, és bár a 2009. és 2010. évi csökkenést növekedés követte, más piacok előretörése

az amerikai piacot hátrébb szorította a rangsorban (3. táblázat).

Az ETC -nek az európai turizmus alakulásáról negyedéves rendszerességgel publikált tanulmányai ingyenesen elérhetők a www.etc-corporate.org honlapon.

A jelentések alapján készült magyar nyelvű összefoglalók a Magyar Turizmus Zrt. szakmai oldalairól letölthetők: szakmai.itthon.hu > [Kutatások, statisztika](#).